

BUITENKUNST Joke de Wolf bekijkt deze zomer kunst in de openbare ruimte. Aflevering 4: kunst is bij de planning van nieuwbouwwijken zelden de eerste prioriteit. Leidsche Rijn bij Utrecht valt wat tegen, maar in het Haagse Leidschenveen zijn bijzondere kunstwerken te zien.

tekst en foto's **Joke de Wolf**

Illusies van tradities

Clownsgezicht van LaSalle

A mon seul désir van Eline Janssens

Beeld van Rob Voerman in Leidsche Rijn. 'Prettig, zonder titel, zonder direct herkenbare vorm, toch vertrouwd.'

De Terp van Laurens Kolks

Lachende clownsgezichtjes van LaSalle

verval ter wereld heb je vergeten plekken in woonwijken, naast het spoor of de snelweg. Overwoerde roesthopen, ingestorte gebouwtjes, stukken grond waar niemand zich over ontfermt of druk over maakt. Behalve in Nederland.

Prullenbakken, banken en afdakjes zijn in kleur en materiaal op elkaar afgestemd, onkruid wordt gewied, gelijke huizen in rijtjes opgesteld. Orde overheerst. Ook kunst gaat hier via de tekentafel.

Tien jaar geleden nam een vriend mee naar de opening van een tentoonstelling in Leidsche Rijn bij Utrecht, de grootste vinexwijk tot nu toe. Het plannersparadijs. Het was een wonderlijke ervaring. Het was vóór de Tomtom en we reden natuurlijk verkeerd. We dwaalden langs oogverblindende nieuwe huizen met modderige, lege voortuinen, in onaffe straten, en allemaal met een auto voor de deur.

Tussen die strakke rijtjeshuizen sluimerde een oude boerderij, als enige bouwdeel door volgroeide bomen omringd. Honderd meter verder stond een hypermodern bouwsel, van twee langgerekte vierkante balken die haaks op elkaar lagen. De kunst ben ik vergeten,

de sfeer was uitgelaten, luchtig en trimferend tegelijk. Alsof kunst hier was uitgevonden.

De herinnering aan die dag kwam boven toen ik een boek vond met de titel 'Beyond Leidsche Rijn'; ook de naam van het kunstproject waar ik was. Bureau Beyond was opgezet in 1997 met subsidie van de gemeente en probeerde van 2001 tot 2009 op allerlei manieren kunst een plaats te geven in de nieuwe stadswijk. Er waren tijdelijke kunstwerken, projecten waarbij kunstenaars iets maakten of deden in overleg met de buurtbewoners, projecten waar de bewoners boos over werden en projecten die ze omarmden. Internationaal was er veel bewondering voor Beyond. Dat er zo grondig en weloverwogen kunst in de nieuwbouwwijk kwam, was ongekend.

Beyond is bijna tien jaar geleden afgerond. Wat zou er nog van te zien zijn? De oude boerderij is er nog, zie ik op internet. Zigzagwegen tussen bouwterreinen, fietssnelwegen en busbanen, een onverharde weg naar beneden leidt ernaartoe. 'De Vrijstaat' heet de boerderij tegenwoordig, een kunstwerkplaats voor kinderen. Op deze doordeweekse julidag oogt zij slaperig, van het andere gebouw geen spoor.

Ik besluit een rondje te rijden, op zoek naar kunst in de wijk. De Beeldhouwersdijk klinkt veelbelovend, maar blijkt een gloednieuwe straat in 1900-stijl zonder beelden. Verderop zit een vrouw op de rand van een kunstwerk

naar haar telefoon te kijken, een aangelijnd hondje zit ernaast. Het kunstwerk bestaat uit dierensilhouetten op een rijtje, plat, wit, eendimensionaal. Een afscheidscadeau van een vroegere burgemeester, neergezet in 2010. Toen was Beyond duidelijk al vertrokken.

Opeens zie ik aan de andere kant van het water het moderne gebouw. 'Het Gebouw' heet het, en het blijkt een ontwerp te zijn van de vorig jaar overleden kunstenaar Stanley Brouwn. Ook dit hoort bij De Vrijstaat, en het wordt nu gebruikt voor (kinder-)kunstactiviteiten. Niet vandaag. De straten die ik willekeurig inrijd staan vol auto's, kunst zie ik niet.

De enige permanente beelden van Beyond zijn te zien in het Máximapark, centraal gelegen tussen de nieuwe woonwijken van Leidsche Rijn, niet tussen de huizen. Jammer.

Aan een rand van het park staat een beeld van Rob Voerman, van industrieel uitziende ijzeren vormen. Hij schijnt het te hebben gemaakt na het zien van een foto van een afgebrande kerk in Kroatië. Ondanks die aanleiding is het een prettig beeld, zonder titel, zonder direct herkenbare vorm, toch vertrouwd.

In Leidschenveen, de vinexwijk in Den Haag, staat de kunst wél tussen de huizen. Het duo Patty Struik en Albert Goederond, beter bekend als LaSalle, heeft in 2012 zeven kleine beelden neergezet in de wijk. Ze zijn felgekleurd en doen daarom sterk denken

aan babyspeelgoed. Het is moeilijk in te schatten hoe ik ze zou vinden als ik hier zou wonen, als passant lijkt het me een goede afwisseling op het uitzicht op geparkeerde auto's. Maar van die permanent lachende clownsgezichtjes zou ik ook heel chagrijnig kunnen worden.

Van een heel andere orde is 'De Terp' (in vinexwijken zijn de namen eenvoudig) van Laurens Kolks. Van veraf zie ik het al staan: een wit kerkje op een on-Nederlands hoge heuvel aan de rand van de wijk.

Het gras is net gemaaid, met mijn gladde schoenzolen lijkt het me verstandig de minst steile helling te zoeken. Het voelt als een bedevaart, de klim over de kam van het bergje naar boven. Het perspectief verandert. Ik zie achtertuinen met glijbanen in verschillende varianten, slaapkamers, en boven aangekomen het silhouet van Den Haag. Het kerkje lijkt nog steeds ver weg, exotisch.

De deuren van deze kerk gaan nooit open, de klok geeft wel de tijd aan en er wordt zo nu en dan een eigenzinnige klok geluid. Net als de 'sch' in Leidsche Rijn en -veen geven de terp en het kerkje deze gloednieuwe nieuwbouwwijk een illusie van traditie. De wetenschap dat die traditie in dit geval is gebouwd op vervuilde grond doet daar weinig aan af. Sterker nog: zonder die vervuiling was zo'n groot kunstwerk er vast niet gekomen. De ordeningsdrang heeft zo zijn voordelen.

In de Haagse vinexwijk staat de kunst wél tussen de huizen